

26. Evaluatie art. XXI over huwelijk en gezin

26.1. Dit hoofdstuk

In 26.2 evalueren we zowel de terminologie als ook de inhoud van de bevestiging en inzegening van het huwelijk. In 26.3 gaat het om de vraag of de kerk ruimte geeft om na echtscheiding een tweede huwelijk kerkelijk te laten bevestigen en inzegenen. In 26.4 komt de rol van het apostolaat met betrekking tot het huwelijk aan de orde.

26.2. Bevestiging en inzegening van het huwelijk

Als zodanig heeft de behandeling van het huwelijk in de commissie voor de kerkorde weinig tijd gekost. De commissie heeft wel de vraag aan de orde gesteld hoe de kerk de zelfstandige daad van de kerk bij het huwelijk moet doen uitkomen. De commissie spreekt ook bij het kerkelijk huwelijk van een bevestiging. Helaas is ook hier de gebruikte terminologie niet zorgvuldig vastgesteld. Van den Heuvel schrijft: 'In de bevestiging spreekt de kerk uit dat ze het huwelijk dat gesloten werd, verstaat als een verbond dat geworteld is in Gods trouw. Bij de inzegening wordt de zegen van God over het bruidspaar uitgesproken.'²²⁵⁹ Dit sluit aan bij wat Zeydner in de synode gezegd heeft, namelijk dat het woord 'bevestiging' verstaan moet worden als een bevestigd worden van het verbond dat God sluit met degenen die voor Zijn aangezicht verschijnen.²²⁶⁰

Van Ruler legt echter in de synode uit dat de bevestiging meer de juridische kant van het huwelijk uitdrukt, terwijl de meer religieuze kant in de *zegening* zit. De kerk bevestigt dat dit huwelijk voor God kan bestaan. De laatste uitleg moet toch de juiste zijn, omdat bij de kerkenraad bewust gekozen wordt voor het woord 'goedkeuring' in plaats van 'toestemming'. De commissie spreekt hiermee uit dat het gaat om een tuchtzaak. De kerkenraad spreekt zich uit over de oorbaarheid van dit huwelijk.²²⁶¹ Het is van het grootste belang dit juridisch aspect te zien. Dat het gaat om goedkeuring maakt de behandeling van de aanvraag van de kerkelijke bevestiging en inzegening tot een verantwoordelijke zaak. De kerkenraad moet zich voor Gods aangezicht afvragen of zij van dit huwelijk kan zeggen dat het voor God kan bestaan. Het is dus belangrijk dat de terminologie helder is. Van de juridische acte hangt de werkelijkheid van de inzegening af. De kerk kan niet over Gods zegen beschikken in de vorm van een rite. De kerk kan niet Gods zegen afdwingen over een huwelijk dat voor God niet kan bestaan. Alleen als het huwelijk oorbaar is, kan de kerk Gods zegen aan het bruidspaar verkondigen. Volgens de commissie van rapport is de betekenis van de kerkelijke huwelijksinzegening 'dat de Kerk haar goedkeuring hecht aan de beslissing der huwendenden om door een huwelijksband met elkander verbonden te worden en dat zij hen op grond van de woorden der Schrift Gods zegen toezegt op de huwelijks-weg.'²²⁶² In de tekst van art. XXI wordt gesproken van inzegening, terwijl in de gesprekken de woorden 'zegenen' en 'inzegenen' door elkaar worden gebruikt.

Dat de bevestiging door de kerk een zaak van tucht is, wordt ook duidelijk uit het feit dat de gemeente de gelegenheid krijgt om bezwaren tegen het huwelijk in te dienen. Tegelijk worden de verantwoordelijkheden van de kerkenraad en de gemeente niet vermengd. De

²²⁵⁹ Van den Heuvel, *De Hervormde Kerkorde*, 269.

²²⁶⁰ *Handelingen 1949*, 258.

²²⁶¹ Zie 19.2.

²²⁶² *Handelingen 1947*, 34. Zie 19.3.1.

kerkenraad neemt een zelfstandig besluit, de gemeente krijgt daarna een korte tijd de gelegenheid gemotiveerd bezwaren in te dienen. Hier vinden we duidelijk de lijn terug die bij de tucht gevolgd wordt: de kerkenraad heeft het opzicht over de leden.

Het is te betreuren dat de terminologie blijkbaar niet vaststaat en het is niet denkbeeldig dat menig predikant en menige kerkenraad zich niet bewust is geweest van deze verantwoordelijkheid. De praktijk is vaker geweest dat op kerkenraadsvergaderingen de predikant meedeelde dat 'die en die' een huwelijksaanvraag hebben gedaan, dan dat de aanvraag een apart agendapunt was ter bespreking.

26.3. Bevestiging en inzegening van een tweede huwelijk na echtscheiding?

In het eerste ontwerp voegt de commissie voor de kerkorde in de ordinantie in dat een tweede huwelijk niet plaatsvindt, tenzij het eerste huwelijk door de dood van een van de gehuwden is ontbonden. Het huwelijk wordt gezien als een verbond dat rust in Gods verbond en onontbindbaar is.

Ondertussen wordt er een rapport besproken in de synode over 'Echtscheiding en een tweede huwelijk'.²²⁶³ De commissie sluit zich aan bij het rapport van 1939. Uitspraken van Jezus, 1 Korinthe 7, Efeze 5 en plaatsen uit het Oude Testament worden belicht. Ze leren de onontbindbaarheid van het huwelijk en het geheim van het huwelijk in Christus. Hierna wordt de weerbarstigheid van de praktijk besproken en wordt de kerk opgeroepen te dulden als er geen sprake is van overspel of andere openbare zonden. Bij een tweede huwelijk mag de kerk geen censuur toepassen en ook niet van het avondmaal weren. De kerk mag evenmin weren van het ambt. De kerk kan echter een tweede huwelijk niet bevestigen en indragen in de zegen van de Heere. In die zin ligt er een wijzigingsvoorstel voor het reglement.

Hier kan ik mij niet aan de indruk van tweeslachtigheid onttrekken. Ik kan niet plaatsen dat de commissie gesteld heeft dat iemand bij het aangaan van een tweede huwelijk niet van het ambt geweerd mag worden. Het huwelijk kan niet kerkelijk bevestigd worden, maar is het ambt wel toegankelijk? Hoe verhoudt deze gedachte zich tot 1 Timotheüs 3:2 en 12 en Titus 1:6, waar de apostel vermeldt dat alleen zij tot opziener of diaken verkozen mogen worden die de man zijn van één vrouw? Bronkhorst wil een dispensatiemogelijkheid voor het kerkelijk bevestigen van een tweede huwelijk, maar een tweede huwelijk na echtscheiding vindt hij een impedimentum voor het ambt. Hij is hier helder in, mede omdat hij voor zijn proefschrift de teksten over de ambten en vereisten voor ambtsdragers heeft bestudeerd.²²⁶⁴ Of moet gelezen worden dat iemand op het moment dat hij verkozen wordt tot het ambt één vrouw moet hebben? Stelt Paulus deze eis niet aan de ambtsdrager vanwege de onverbreekbaarheid van Gods verbond en vanwege het geheim van de unieke relatie tussen Christus en Zijn gemeente? En is dat geen voorwaarde voor de ambtsdrager om de kerk bij Christus te bewaren?

De kerk volgt geen duidelijke lijn als zij in antwoord op het in meerderheid negatief zijn van de consideraties het wijzigingsvoorstel terugneemt en een nieuwe studiec commissie instelt. Kan er de komende tijd redelijkerwijs nieuw inzicht verwacht worden na de commissie van 1939 en de commissie voor tweede huwelijk en echtscheiding? Tweeslachtig vind ik het dat dezelfde synode die vastgesteld heeft dat er in de huidige maatschappij veel is wat de doorwerking van de zonde bevordert en dat menige valse,

²²⁶³ Zie 19.3.1.

²²⁶⁴ A.J. Bronkhorst, *Schrift en kerkorde* (Den Haag 1947), 95v, 99, 100, 195v.

heidense leer de tegenwoordige huwelijksnood bevordert,²²⁶⁵ bij monde van de commissie van rapport een verplichte huwelijks catechese niet gewenst vindt, omdat deze verplichting onuitvoerbaar is.²²⁶⁶ Is dit niet een ernstige omissie?²²⁶⁷ Van menig een heb ik gehoord dat hun huwelijks gesprek niet veel meer inhield dan het doornemen van de liturgie. De kerk heeft hier een geweldige kans van preventieve investering laten liggen. De kerk is in de omgang met de toenemende huwelijksproblematiek zelf meer trendvolger dan trendsetter geworden, terwijl juist de eschatologische gemeente mag weten van een geweldig geheim 'van Christus en Zijn gemeente'. Dit mysterie leren jonge mensen echter niet vanzelf kennen als zij alleen de tijdgeest inademen en niet door de kerk als moeder ook op dit punt onderwezen worden in het Woord van de Geest.

26.4. Relatie met het apostolaat

In directe zin komt het apostolaat bij de bespreking van het huwelijk niet ter sprake. Het apostolaat speelt indirect wel bij het later bevestigen van het huwelijk. Ik vermoed dat als deze zaak niet in de synode, maar in de commissie voor de kerkorde besproken was, er wel opmerkingen gemaakt zouden zijn zoals bij de volwassendoop, namelijk dat juist door het apostolaatsdenken de verwachting leeft dat er stellen zullen komen die na hun toebrenging tot de kerk hun huwelijk alsnog willen laten bevestigen en inzegenen. Dit is te verwachten, omdat bij de behandeling van een latere kerkelijke bevestiging en inzegening in de synode ook naar voren gebracht wordt dat de kerkelijke huwelijksbevestiging het gezin een plaats geeft in het midden van de gemeente, terwijl de overhandiging van de huwelijksbijbel bedoelt het nieuwe gezin tot een huisgemeente te verklaren. De voorbeelden die uit de tijd van de Reformatie gebruikt worden wijzen wel in deze richting. Door de plaats van de kerk in de wereld kan men ook van deze 'ecclesiola' verwachten dat zij er niet voor zichzelf is, maar als dienst aan de samenleving.

Bij de behandeling van het rapport over echtscheiding en een tweede huwelijk wordt in de synode wel expliciet naar de wereld verwezen met de opmerking dat het besluit om geen tweede huwelijk na echtscheiding te bevestigen een teken voor de wereld mag zijn dat het de kerk ernst is met haar boodschap.²²⁶⁸

Ten slotte merk ik nog op dat de formuleringen die bij de kerkelijke bevestiging gebruikt worden, doen denken aan termen van Van Ruler in het kader van het Rijk: bevestigen, het huwelijk onder de zegen en het recht Gods, inzetting Gods, de goedkeuring als tuchtzaak, dat de mens moet weten wat de door God geboden levensorde ten aanzien van het huwelijk geeft, dat de bevestiging meer de juridische kant van het huwelijk uitdrukt, terwijl de meer religieuze kant in de zegening zit.

²²⁶⁵ Zie 19.3.1.

²²⁶⁶ Zie 19.4.

²²⁶⁷ Zelf houd ik jaarlijks een huwelijks catechese van vijf avonden. Het is mij al diverse keren overkomen dat langer gehuwden mij verzoeken er ook een voor hen te houden, omdat zij zelf geen onderwijs en toerusting hebben gehad in de gestalte en betekenis van een christelijk huwelijk, noch thuis,

²²⁶⁸ Zie 19.3.1.